

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В ТЕХНІЧНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Канд. екон. наук, проф. Ларка М.І., канд. екон. наук, проф. Сударкіна С.П.
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сучасний етап розвитку України визначається необхідністю відновлення промисловості, що, в свою чергу, потребує великої кількості високоосвічених спеціалістів саме виробничих спеціальностей всіх рівнів – починаючи від рядових робітників, менеджерів середньої та вищої ланки та інженерно-технічних працівників різних напрямів. Ці задачі повинні виконувати навчальні установи різних інженерно-технічних, галузевих напрямів. Однак сучасна ситуація не відповідає вимогам часу та держави. Стан речей ускладнюється значним відтоком кращих учнів, спеціалістів, робітників за кордон, де вища заробітна плата та кращі умови праці. Вирішення цих проблем потребує системного, стратегічного підходу, який полягає в тому, що необхідно паралельно вирішувати задачі різних напрямів та рівнів. До них в першу чергу відносяться такі: підвищення рівня освіти всіх суб'єктів цього процесу; побудова сучасних підприємств з відповідними основними фондами, технологіями, умовами праці та рівнем оплати праці; соціальні гарантії робітникам для підвищення їх зацікавленості в роботі саме на такому підприємстві. Зрозуміло, що метою та основним ціннісним критерієм цих зусиль буде виготовлення високоякісної, ліквідної продукції на сучасних підприємствах України.

Ми розглянемо першу задачу з цього переліку, а саме – підготовка спеціалістів інженерних та техніко-економічних спеціальностей різного рівня – робітників, спеціалістів технологічного напрямку, конструкторів, економістів тощо. Ця робота стосується технічних вищих та середніх навчальних закладів, які в теперішній час в силу об'єктивних та суб'єктивних причин дещо втратили свої позиції. В 90-ті роки багато технічних ВУЗів частково переорієнтувались на випуск економістів, послабивши підготовку технічних

спеціалістів. На той час це було виправдано. Зараз ситуація змінилась кардинально – господарство потребує саме технічних спеціалістів, але нового сучасного рівня та якості. Це вочевидь потребує і нових підходів до організації процесу вищої та спеціальної середньої освіти. При цьому треба враховувати зміни в організації навчання за ці останні 15-20 років – введення рівнів бакалаврів та магістрів, нові підходи до самого процесу навчання та оцінювання результатів тощо. Тобто мова йде про суттєву модернізацію вищої освіти в цілому та організацію підготовки спеціалістів різних рівней на базі тих же університетів та навчальних закладів.

Виходячи з цих міркувань, можна визначити такі основні тези наших пропозицій.

- Залишаються 2 рівні освіти – бакалаври та магістри. Перша ступінь бакалавра – обов'язкова, її проходять всі студенти. Ця ступінь дає базові знання за фахом та право працювати за своєю спеціалізацією на відповідних посадах. Саме таку ситуацію ми спостерігаємо зараз, коли більшість студентів, які одержали таку кваліфікацію, не продовжують навчання, а йдуть працювати. Така ж сама реальність, до речі, і в країнах Європи. Питання тільки в тому, яка якість освіти першого рівня та чи дає вона можливість кваліфіковано виконувати свої обов'язки.

- Для підвищення рівня викладання теоретичних та практичних матеріалів пропонується залучати кращих вітчизняних та закордонних спеціалістів з відповідними концентрованими спеціальними курсами. Ці рішення повинен приймати спеціальний орган в університеті з відповідною можливістю фінансування.

- Для технічних спеціальностей пропонується дуальна форма навчання, тобто поєднання традиційних аудиторних занять з навчальним процесом на підприємстві продовж останніх років навчання. Це дає можливість ознайомитись з підприємством та виробничими процесами, є базою для курсового та дипломного проектування, а також сприяє формуванню так званого «першого робочого місця», що є дуже важливим для майбутнього спеціаліста.

- Зрозуміло, що для реалізації таких засад потрібен певний рівень організаційної та фінансової самостійності університетів, а також спеціальна організаційна робота, наявність збалансованих планів, спеціального розкладу проведення занять в аудиторії та на виробництві. Треба відзначити, що для вітчизняної системи вищої технічної освіти такі речі вже мали місце. Наприклад, в НТУ «ХПІ» продовж 15 років на машинобудівному факультеті існувала саме така форма навчання – це був дуже плідний альянс університету з машинобудівним підприємством «ФЕД». Зараз ця практика втрачена, але саме життя спонукає до її відновлення.

- Особливої уваги потребує підвищення кваліфікації викладачів. Певна робота в цьому напрямі проводиться і зараз. Але тут треба, щоб викладачі проходили стажування на передових підприємствах не тільки в Україні, а також і за кордоном, опановуючи нові, сучасні технології, вивчаючи устаткування, методи організації та управління виробництвом.

- Природно, що сам викладач повинен володіти хоча б однією іноземною мовою для спілкування з фахівцями за кордоном. Тут треба відзначити, що саме в цьому напрямку є певні зрушення – молоді викладачі в більшості мають достатній рівень знань іноземної мови. Але їм не вистачає технічних знань. Тут треба використовувати знання людей старшого віку.

- Сучасні університети, які сформовані в часи, коли була висока потреба в фахівцях з боку промисловості та науки, в теперішній час не можуть існувати в тих самих параметрах, як колись – великі організації, дорогі в обслуговуванні, а саме головне – без відповідної підтримки з боку держави. Тут мова йде про потребу в фахівцях, яка не збільшується, тому що недостатні темпи зростання промисловості. В цих важких умовах рішенням може бути відкриття приватних, динамічних, добре оснащених навчальних закладів, які будуються відповідно до необхідної кількості фахівців тих чи інших спеціальностей. Засади існування таких закладів – комерційні, але досвід роботи подібних університетів в Європі, Казахстані,

Узбекистані, не кажучи вже про Південну Корею та Китай, свідчать, що на даний момент – це єдиний шлях до процвітання.

- Особливого розгляду потребує роль держави в цьому питанні. Нам здається, що вона повинна обмежуватись контролем виконання основних засадничих положень існування закладу. Що ж до фінансової сторони, то тут треба дати самостійність і тільки контролювати діяльність університетів згідно до загальних положень. Сучасна практика керування цією галуззю не прийнятна через величезну, ніяк не впорядковану кількість звітів, планів, розпоряджень, які то з'являються, то зникають без усяких пояснень і логіки.

- Треба сказати про внутрішній зв'язок між освітніми закладами, починаючи зі школи і до університету. В цьому ланцюжку треба виділити заклади по підготовці робітників та фахівців середнього рівня – технологів, спеціалістів по збиранню та обробці інформації тощо. Тут треба розвивати систему професійної технічної освіти, а саме – технікуми та ПТУ. По-перше, не всі випускники шкіл можуть та бажають вчитися в університетах. Вони і є базовим контингентом для технічного навчання нижчого та середнього рівня. Університети повинні зосередитися на своїх специфічних завданнях – підготовці висококласних спеціалістів та розвитку науки.